

vsled nadanje vode ostanejo vedno vlažne. Če pa na njivi voda stoji, lucerna ne vspeva, ker jej pognijejo korenine. Ravno tako zamrjé korenine, če zadenejo na pesek, provino ali nepredorna tla. Če je prst le dovolj debela in da je v njej dovolj apnenca, pa je dobra za to deteljo. Vspeva tudi na njivah, ki imajo zgoraj neugodno prst, če je le spodaj ugodna. Težka ilovca, rahli pesek in pa močvirnata tla niso za lucerno.

Največ se predala lucerne na lahkih glinastih, glinastopeščenih ali pa na tudi ne peščenih tleh, če so pomešana le s kako drugo prstjo.

Navadno se lucerna pusti rasti na njivi 4 do 10 let, ker potem redkejša postaja. Če se pa hoče dalje imeti, naj se pa zemlja z lopato prekoplje ali preorje in lucerne doseje.

Lucerna naj se seje na dobro zagnojene njive za kakimi okopovalnimi rastlinami. Z navadnim gnojem jej ni vselej dobro znova pognojiti, ker potem prerad raste plevel. Seje se navadno lucerna mej oves in ječmen, ali pa tudi kar sama. Dobro pa ni žita, mej katero se je sejala lucerna, puščati, da dozori, ker potem predolgo detelja ostane v senci. Bolje je, če se oves ali ječmen zelen pokosi in pokrmi živini.

Sejati se ne sme staro seme, ker potem ne kali. Najbolje je, če se seje jedno- ali dveletno seme. Pri starem semenu ne kali niti 30 % semena, pri novem pa tudi 90 %. Navadno se lucerna seje pomladi v aprilu ali maju. V nekaterih krajih jo pa vendar tudi sejejo zgodaj jeseni.

Njive, na katerih raste lucerna, naj se pomladi ali pa jeseni razrahljajo z brananjem. Po zimi naj se njive, na katerih je lucerna, po vrhu pognoje z živinskim gnojem ali kompostom. Dobro je tudi, če se njiva polije z razredčeno gnojnico, posiplje s pepelom ali mavcem.

Lucerna se zelena poklada, pa tudi suši. Posebno za svežo krmo je dobra, ker hitro raste in je torej imamo skozi celo leto. Za seme je najbolje puščati posebno v tretjem ali četrtem letu, nikakor pa ne v prvem. Seme se ložje dobi nego pri navadni detelji.

Poučni in zabavni del.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

252.

9. Povest, svojstva, vulkanizovanje in poraba gutaperke. Balata.

Neizdelana gutaperka je rumenkaste, bele, ali rumeno-rudeče boje. Najfinejše vrste, katere v trgovino prihajajo, bele so, slabeje pa so zmešane s skorjo in prstjo, in boje so rudeče. Gutaperka je žilava in vlaknasta. Ako se dobro pregnjete, postane vsa enako gosta. V toplini 25° začne zgubljati svojo žilavost in dá se previjati, a pri 60° se tako omeči, da se od nje morejo napravljati cevi in razne druge reči. Kedar se gutaperka

ohladi, postane trda, kakor je bila popreje. Pri 120° se gutaperka raztopi v tekočino, ali potem več ne more se strditi. Ako gutaperka stoji dalje časa na zraku, začne se raztvajati in naposled razpade v prah. Pri velikih in debelih kosovih ne škoduje to raztvajanje mnogo, ker se na njih samo površje pokvari, ali tanke pole gredó pod zlo že v nekoliko mesecih. Najbolje se drži gutaperka pod vodo. Razne tekočine in razrejene kisline ne kvarijo gutaperke. Ona se raztaplja v eteru, kloroformu, bencinu, žveplenem ogljenci, v toplem terpentinovem in kaučukovem olji, kakor tudi v gutaperkinem olji, katero se z destilacijo iz gutaperke dobiva. Ker gutaperka elektrike ne prevaja, zato je za ovijanje brzojavnih žic, katere se v zemlji ali pod vodo pokladajo, izredne važnosti. Surova gutaperka, kakoršna prihaja na trg, ni tako čista, da bi se mogla koj podelati, v njej je skorja, perje, prst, pa tudi kaučuk, ki ga delavci v gutaperko mešajo, da je težja; zato se mora dobro prečistiti. V ta namen imajo podobne stroje kakor za čiščenje kaučuka. Gutaperka se zreže na drobne kosce, katere voda izpira, da čim več nesnage odnese. Prečiščeni kosci se potem v toplini zgnjetó v cele kosove.

Kakor se kaučuk vulkanizuje, tako tudi gutaperka, samo da se njej manj žvepla primešava. Ako se pa gutaperki primešava večja množina žvepla, potem otrdi kakor les, in se od nje morejo izdelavati najraznovrstnejši predmeti in lepoticje kakor od kaučukovega ebonita. Vendar se taki trdi predmeti napravljajo rajše od kaučuka kakor od gutaperke, ker je ebonit dosta cenejši.

Poraba gutaperke v današnjem obrtu je tako raznovrstna, da se ne morejo našteti vsi oni predmeti, kateri se od nje izdelavajo. Velika je vrednost gutaperke za ovijanje brzojavnih žic. Kjer se brzojavne žice pod zemljo polagajo, tam okoli gutaperke omotajo še drugo žico, da je miši ne izjedó. Ker gutaperke ne izjedajo kisline, razen močnih žvepljenih kislin, zato jo mnogo upotrebijo v kemijskih tvornicah in v laboratorijih. Podplate isto tako napravljajo od gutaperke. V pole od gutaperke zavijajo razno robo, da jo vlage obvarujejo, a z raztopino od gutaperke mažejo kožo, da vode ne propušča. Za zdravniške svrhe izdelavajo od gutaperke mnoge priprave, a v obrtu in v gospodarstvu je dobila gutaperka gotovo isto vrednost kakor kaučuk. V novejšem času izdelavajo od prečiščene gutaperke umetne zobe.

Leta 1860 so pripeljali v London jedno stvar, katera je gutaperki vrlo podobna, in prozvali so jo „balata.“ Ona se napravlja iz mleka, katero teče iz drevesa „Sapota Mülleri.“ To drevo gre v isto familio, v katero gré tudi gutaperkino drevo. Ono raste po vsej Gujani, in so je že od nekdanj za zgradbo jako cenili. Domačini so mleko tega drevesa pili kot kravje mleko. Ako to mleko stojí, zasiri se v luknjasto telo kakor gutaperka, katerej je balata po boji, duhu in okusu vsa podobna. Tudi v ostalih svojstvih je balata podobna gutaperki, samo da je elastična. Ona se da podelavati, pa tudi vulkanizovati. Na Angleško se dovaža dandanes na leto čez 10.000 kg

balate, in od nje napravljajo električne stroje, podplate, a vzlasti zdravniške priprave.

253.

Detinstvo Stanleyevo. Njegov poočim. Vojak. Ameriški reporter.

Stopimo v Afriko, in pogledimo najpreje kaj je doživel in koliko je prestal glasoviti potnik Stanley, preden je prodril skozi sredino tega skrivnostnega, črnega kontinenta.

* * *

Bil je hladen in otožen večer decembra meseca. Gosta megla je ležala na Liverpoolu. Blizu vrat skladišča se je stisnil ves zamišljen deček mej bačve. Ob svetlobi svetilke, ki je gorela v nastrešju, prešteval je deček svoje novce, in vsak pot, ko jih je preštel, videlo se mu je na obrazu, da je nezadovoljen.

„To ni dovolj,“ godel je sam seboj, „manjka mi skoro celega funta. Kedaj naj ga zaslužim, ko jutri ladija že odpluje. Mislil sem danes več zaslužiti, ali radi megle ni bilo dela.“

Deček se prime z obema rokama za glavo. Nakrat šine po konci ter veli: „Odpeljati se pa le moram, naj velja kar hoče!“ Potem se zopet spusti po tleh, položi glavo na sodček in zaspi. Zjutraj zgodaj je bil deček že v pristanišči in je šel na brod onega kapitana, kateri je bil namenjen v Novo Kaledonijo.

„Sprejmite me za delavca,“ poprosi kapitana.

„Ne potrebujem nobenega,“ odreže se kapitan.

„Slišite gospod, jaz bi se rad peljal v Novo Kaledonjo, ali manjka mi cel funt šterlingov, da bi plačal prevoznino. Dovolite mi, da primanjkljej zaslužim z delom; pripravljen sem za vsako delo. Ali me hočete?“

Kapitan je že hotel zapoditi ga, ko mu je pa pogledal v obraz, bil je iznenaden zbog razboritega in odločnega izraza. Pokliče svojega pomočnika. „Sprejmite mi to-le za brodarskega dečka.“

In deček se je odpeljal v New-Orléans. Prevoznino in hrano si je služil s trdim mornarskim delom. Ta siromak, ki je spaval pod milim nebesom po ulicah liverpoolskih, to junaško, to odločno dete, katero je izgarala želja za potovanjem, bil je Stanley. Pravo ime mu je John Rowlands. Sploh se sodi, da je Američan, pa ni, temveč je pravi Anglež, por. 1840. l. v Denbighu v Walesu od toli siromašne matere, da je nesrečnica morala sina dati v sirotišče v Saint-Asaphu. Tu se je mladi Rowlands upotil v prve nauke, in že v tem času se je pokazoval njegov značaj: deček je bil temnega pogleda, molčeč, zelo občutljiv in jeklene volje; učil se je jako rad, skoro strastno.

Mater svojo je ljubil iskreno, ali vendar jo je ostavil, ostavil takorekoč kot potepuh, kateri se povsodi potiče, da poskuša srečo. Ali mladi Rowlands je čutil v sebi nepremagljivo moč, ki ga je naganjala

na velika potovanja. Ko je prišel v Liverpool, ni mogel dobiti ladije, da bi se vkrcal, kakor bi rad. Zato je sklenil, da hoče delati, dokler si zasluži prevoznino. In delal je skoro tri leta, delal je kot težak v pristanišči liverpoolskem. Tu smo ga našli, kjer je prešteval svoj siromašni zaslužek, pa ga le ni bilo dovolj, da plača prevoznino iz Liverpoola v New-Orléans. Videli pa smo, kako se je ta vozil razvozljal vsled dobročudnosti starega kapitana.

Ko se je Rowlands pripeljal v New-Orléans, ni imel ob čem živeti, zato je šel službe iskat; dobil jo je pri trgovcu Stanleyu. Kmalu si je s svojim razborom in svojo delavnostjo pridobil naklonjenost gospodarjevo, ki ga je začel upotrebljati za vsa važnejša opravila, in naposled ga je posinovil. Tako je nastalo ime Stanley.

Ali sijajni ta začetek je kmalu minil. Čestiti gospodar, ki je tako skrbel za bodočega afriškega preiskovalca, umrl je nenadoma brez oporoke, in vse zlate nade Stanleyeve so šle po vodi. Udarec ta je bil silen, pred kot ne je imel žalostnih nasledkov, kajti potem se je za celih deset let izgubil sled Stanleyev.

Novice.

Deželni zbor kranjski.

(Zadnja seja. Konec)

Prične se splošna debata. Posl. dr. Tavčar govori o politični upravi, ki nastavlja uradnike, ki slovenščine niti zmožni niso. Omenja posebej ravnanje okr. glavarjev v Kranji in Radovljici ter se spominja bivšega oblastnega okr. glavarja v Rudolfovem, graja nemško uradovanje pri deželnem sodišči, omenja odpuščenja prof. Spinčiča iz službe in konstatuje malobrižnost uprave za Slovence, ki še sedaj ni reaktivirala gimnazije v Kranji. Posl. Luckmann pravi, da je treba za materijalni blagor dežele prej skrbeti nego narodni ter zagovarja okr. glavarja v Kranji in Radovljici. Deželni predsednik baron Winkler zagovarja politično upravo in povdarja, da je ravno sedanja vlada storila veliko uslug Slovencev. Posl. Hribar v daljšem govoru razmotrava najprej proračun z gospodarskega stališča potem izreka obžalovanje na razcepljenosti narodnih poslancev, odločno protestuje proti postopanju politične uprave nasproti posl. Spinčiču, graja upravo zaradi nepravilnega ljudskega štetja, kar se tiče narodne ravnopravnosti in priporoča vladi ravnopravnost do vseh narodov rekoč: Avstrija bodi svojim narodom mati ne pa mačeha. Poslanec Schwegel ugovarja predgovorniku in pravi, da je Spinčič hotel sam postati mučenik. Na to se seja prekine in zvečer nadaljuje. Poročevalec Šuklje še enkrat natanko razloži, od kod prihajajo prispevki in kako se porablajo, povdarja, da glede uprave nazadujemo in pravi, da se aristokratom daje v uradih prednost, domačini pa se prezirajo. Glede sodišč pravi, da ravnajo v protislovju s članom XIX temeljnih zakonov. Nasproti posl. Hribarju povdarja, da ekstremne stranke ne rode vspehov, Nemcem pa priporoča, da naj bodo pravičnejši drugim narodnostim. Na to prične se podrobna razprava. Pri točki III (Troški za deželno posestvo) posl. dr. Tavčar povdarja, da deželni dvorec ne zadošča več potrebam deželnih uradov in stavi naslednjo resolucijo: „Deželnemu od-